pradžia buvo 20 m į V nuo pastato Gedimino pr. 18/3 ŠR kampo. Atkarpos viduryje iškastas 3-iasis žvalgomasis šurfas. Atkarpoje III–IV, 1,3 m gylyje, aptiktas akmenų grindinys. Jis leidosi į 12 m pločio akmenimis grįstą daubą. Jos dugnas pasiektas 3 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus, virš įžemio. Pirminis daubos gylis buvo 1,1–1,8 m nuo jos įkasimo paviršiaus. Daubos kryptis ir paskirtis lieka neaiški. Po daubos krašto grindiniu aptikta įžemyje įkasta iki 1,8 m gylio duobė, ankstesnė už grįstą daubą, užpildyta juoda žeme su degėsiais. Duobėje rasta vien XV a. pr. datuotinų žiestų, storasienių, neglazūruotų, aprūkusių puodų, puoštų bangelėmis ir įkartėlėmis fragmentų, gyvulių kaulų, taip pat gausiai žalvario gargažių ir šlako. Tokios pat keramikos buvo ir virš 4 m ilgio grindinio atkarpos, aptiktos šalia daubos krašto. Daubai netekus reikšmės, ji buvo užpilta smėliu, vėliau XVII a. statybinėmis šiukšlėmis: plytų nuolaužomis, akmenimis, molio gabalais, koklinių krosnių liekanomis.

Andrius VAICEKAUSKAS

The investigation in Vilnius, Gedimino avenue, house no 16, in 1999

In the territory where thermal communications were being installed, the area of 12 m^2 was investigated. 3 levels of a road leading to Žaliasis (Green) bridge were found. The earliest of them is dating back to the 1st half of the 16th century. Also a pit of 1,8-m deep with potsherds, bones of animals and brass dross dating back to the early 15th century were found.

Andrius VAICEKAUSKAS

TYRINĖJIMAI VILNIUJE, SUBAČIAUS G. NR. 7, 1998 M.

1998 m. buvo pradėti apleistų pastatų Vilniaus senamiestyje, Subačiaus g. Nr. 7, rekonstravimo darbai. Pradėjus avarinės būklės likvidavimo ir pamatų stiprinimo darbus P korpuse, aptikta žmonių kaulų. Numatytų žemės darbų vietose atlikti archeologiniai tyrinėjimai. Anksčiau ši vieta netyrinėta. Apie čia buvusias kapines istorinių žinių nebuvo.

1998 m. tyrinėjimų plotas išsidėstęs tik 27 m atstumu į Š nuo Šv. Dvasios cerkvės, anksčiau jai priklausiusiame sklype. 1998 m. tyrinėtas 138,6 m^2 plotas, 2,5 m storio kultūrinis sluoksnis. Aptiktos iki šiol nežinomos

stačiatikių parapijinės kapinės, veikusios prie Šv. Dvasios cerkvės, tyrinėtas 131 kapas (64 vyrų, 44 moterų, 21 vaikų, 2 kūdikių). Antropologinius tyrinėjimus atliko R. Jankauskas.

Paminklo chronologija nustatyta, remiantis turimomis istorinėmis žiniomis ir archeologinių tyrinėjimų metu gautais duomenimis.

Pagal atliktų istorinių tyrinėjimų duomenis, remdamiesi 1592 m. valdovo privilegija, 1597 m. stačiatikiai dovanotame Valavičių sklype pastatė medinę (vėliau – mūrinę) cerkvę, prie kurios buvo įsteigtas vyrų vienuolynas. Subūręs aplink save neprisijungusius prie unijos su katalikų bažnyčia stačiatikius, vienuolynas su cerkve tapo stačiatikybės centru Vilniuje ir visoje Lietuvoje. Vienuoliai prie Šv. Dvasios cerkvės minimi 1605 m. Vienuolyno steigėjas ir organizatorius buvo jo pirmasis archimandritas Leontijus Karpovičius (mirė 1620 m.). Žemės sklypas Subačiaus g. nuo gynybinės sienos iki Subačiaus g. Nr. 5 priklausė Šv. Dvasios vienuolynui. Žinių apie sklypo Subačiaus g. Nr. 7 užstatymą ankstyvuoju laikotarpiu nėra, tačiau XVIII a. vid. jame stovėjo mūrinis pastatas, priklausęs Šv. Dvasios vienuolynui. Vėlesniuose 1851 m. dokumentuose minima, kad šiame sklype anksčiau buvo vienuolyno išlaikoma prieglauda (kartais vadinama mokykla). 1749 m. Vilniaus gaisro metu degė Šv. Dvasios cerkvė, vienuolynas ir pastatai cerkvės sklype prie Subačiaus g. Po gaisro pastatai šiame sklype stovėjo apleisti tol, kol Vilniaus civilinio gubernatoriaus 1807 m. įsakymu buvo sudaryti Šv. Dvasios vienuolynui priklausiusio sklypo (nuo gynybinės sienos iki dabartinės Subačiaus g. Nr. 5) bei jame stovėjusių pastatų planai ir paskelbtos varžytynės. Iš šių planų matyti, kad visame dideliame sklype nuo gynybinės sienos iki Subačiaus g. Nr. 5 tebuvo 3 nedideli mūriniai pastatai. Tik apytiksliai dabartinėje Subačiaus g. Nr. 7 vietoje nubrėžtos kontūrinės linijos, vaizduojančios sunykusių pastatų vietas arba medinius pastatus. 1808 m. sklypas nuo Subačiaus vartų iki dabartinės Subačiaus g. Nr. 5 parduotas iš varžytynių. Šį sklypą suskaldžius į 3 dalis, sklypo dalis Nr. 3, dabartiniu adresu Subačiaus g. Nr. 7, 1826 m. parduota siuvėjui Leizeriui Nodeliui, kuris pasistatė jame namą. Vėliau sklypas ėjo iš rankų į rankas, nauji savininkai vykdė nuolatines statybas ir rekonstrukcijas.

Išlikusių istorinių žinių apie dabartinėje Subačiaus g. Nr. 7 veikusias stačiatikių kapines istorinių tyrinėjimų metu neaptikta. Neišliko jos ir Šv.

Dvasios vienuolyno archyvuose (arkivyskupo Chrizostomo informacija).

1998 m. archeologinių tyrinėjimų metu palaidojimai aptikti 0,6–2,3 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Nedidelis viršutinių palaidojimų gylis paaiškintinas tuo, kad pastatų statybos metu žemės paviršius buvo nukastas ir išlygintas – XIX a. pastatas, kurio viduje vyko tyrinėjimai, statytas kalvos, ant kurios stovi Šv. Dvasios cerkvė, šlaite. Paviršiaus išlyginimas pastebimas ir pastatų komplekso Subačiaus g. Nr. 7 vidiniame kieme.

Archeologinių tyrinėjimų metu nustatyta, kad mirusieji laidoti ne atsitiktinai, o tam tikra tvarka: grupėmis, eilėmis. Tai rodo buvus laidojimo sistemą, būdingą kapinėms. Eilių orientaciją galėjo veikti kapinėse buvę takai, tvoros, statiniai. Šiose kapinėse laidoti įvairaus amžiaus vyrai, moterys, vaikai. Todėl galime teigti, kad aptiktos parapijinės kapinės. Jose aptikta ir grupinių vienalaikių palaidojimų, rodančių buvus masinių mirčių.

Paaiškėjo, kad vienoje vietoje maksimaliai įrengti 5 kapai – jie sudaro vieną stratigrafinę grandinę. Šie kapai buvo kapinių dalyje, kur intensyviausiai laidota ir kur aptikti grupiniai palaidojimai. Tačiau nemaža dalis kapų yra pavieniai, su kitais nesudarantys stratigrafinės palaidojimų grandinės, greičiausiai įrengti kapinių pakraštyje.

Tyrinėtojo laidojimo paminklo bruožas – labai negausios ir retos įkapės. Jų paieška buvo vykdoma ne tik metalo detekcijos priemonėmis, bet ir sijojant gruntą smulkiu sietu. Iš archeologinių tyrinėjimų metu aptiktų radinių kapinyną datuoti padėjo kapuose aptiktos monetos. Stratigrafiškai anksčiausio ir vėlyviausio horizonto kapuose rasta šių monetų: kapuose Nr. 24 ir 44 – po Jono Kazimiero 1664 m. Lenkijos šilingą; kape Nr. 43 – XVII a. vid. labai stipriai nudilusio šilingo dalis. Viduriniojo horizonto kapuose aptiktos šios monetos: kape Nr. 56 – Zigmanto III Vazos 1620 m. Lietuvos dvidenaris. Žemiau esančio horizonto kape Nr. 82 buvo lenkiškas 162? m. denaras (inv. Nr. M 31).

Aptiktos monetos viršutinio horizonto kapus leidžia datuoti XVII a. III–IV ketvirčiais, o vidurinio – XVII a. I puse.

Iš radinių, liudijančių mirusiųjų priklausomybę stačiatikių religinei bendruomenei, paminėtini kapuose Nr. 120, 121 aptikti 2 stačiatikių kauliniai rožančiai.

Apatinio horizonto kapuose datavimą palengvinančių įkapių neaptikta.

Tačiau rasta ankstesnių už stratigrafiškai anksčiausią kapinių horizontą akmenų grindinių ir plūkto molio aslų fragmentų. Tai rodo, kad dar prieš kapinių atsiradimą ši vieta buvo apgyventa, čia stovėjo kažkokie statiniai. Po akmenų grindinių ir plūkto molio aslų fragmentais negausiai aptikti keramikos fragmentai leidžia statinių liekanas datuoti XV–XVI a. Kai kurie mirusieji laidojant vėliau atsidūrė tiesiog ant akmenų grindinių fragmentų. Kapinės įrengtos, jau apleidus anksčiau stovėjusius statinius ir pakilus žemės paviršiui. Greičiausia tai galėjo įvykti ant už 27 m nuo tyrinėtos kapinių dalies esančios kalvos pastačius Šv. Dvasios cerkvę, lyginant ir nukasant jos viršutinę dalį, keičiant šventoriaus reljefą. Nereikia pamiršti, kad tyrinėtasis sklypas irgi priklausė šiai cerkvei.

Apibendrinus visus turimus duomenis, galime teigti, kad aptikta nežinomų stačiatikių parapijinių kapinių, veikusių prie Šv. Dvasios cerkvės, dalis. Kapinės datuotinos XVII a. pr. – III–IV ketvirčiu.

Archeologinių tyrinėjimų metu gauti faktai rodo, kad kapinės apima dabartinę teritoriją Subačiaus g. Nr. 7, tęsiasi į Subačiaus g. Nr. 9 (kai kurie kapai buvo po tarpposesijine siena). Tikėtina, kad jos apima ir dalį teritorijos Subačiaus g. Nr. 5. Viršutiniai palaidojimai gali būti aptinkami 0,5–0,6 m gylyje.

Andrius VAICEKAUSKAS

Investigations in Vilnius, Subačiaus street, house No 7, in 1998

The area of 138,6 m^2 was investigated, where the cultural layer of 2,5 m was found. The unknown orthodox parish cemetery next to the Holy Spirit church which was open in the 17th century was found. 131 burials were explored where coins and a bone rosary were found. The cemetery was established on the ruins of the building of the 15th-16th centuries.

Andrius VAICEKAUSKAS

TYRINĖJIMAI VILNIUJE, SUBAČIAUS G. NR. 15, 1998 M.

1998 m. Vilniaus senamiestyje pradėto rekonstruoti pastato Subačiaus g. Nr. 15 R ir V kiemuose vykdyti žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai. Jų tikslas – nustatyti kultūrinio sluoksnio vertę ir išlikimą.